Att värna barnen, professionen och hoppet

Ett samtal mellan
Gunvor Andersson och Ingrid Höjer

ur boken

Eva Wikström, Katarina Hollertz
& Magdalena Elmersjö (red.)

Röster och möten

En jubileumsskrift om FORSA, Förbundet för forskning och praktik i socialt arbete

Arkiv förlag 2026

ARKIV FÖRLAG · arkiv@arkiv.nu · www.arkiv.nu

i samarbete med

FORSA · www.forsa.nu

FÖRSLAG PÅ KÄLLANGIVELSE:
”Att värna barnen, professionen och hoppet. Ett samtal mellan Gunvor Andersson och Ingrid Höjer” (2026) i Eva Wikström, Katarina Hollertz & Magdalena Elmersjö (red.), *Röster och möten. En jubileumsskrift om FORSA, Förbundet för forskning och praktik i socialt arbete*, s. 65–75. Lund: Arkiv förlag, https://doi.org/10.13068/9789179244101.

Det här kapitlet ur en e-bok från Arkiv förlag distribueras fritt genom *open access*. Titeln finns också tillgänglig i tryck med ISBN: 978 91 7924 409 5.

Verket är upphovsskyddat enligt en upphovsrättslicens från Creative Commons: erkännande, icke-kommersiell, inga bearbetningar (CC BY-NC-ND), som medger icke-kommersiell användning och spridning i oförändrat skick så länge källan anges.

© Författarna/FORSA/Arkiv förlag 2026

E-bok (PDF) 2026
Beständig länk: https://doi.org/10.13068/9789179244101
ISBN: 978 91 7924 410 1

KAPITEL 5

Att värna barnen, professionen och hoppet

Ett samtal mellan Gunvor Andersson och Ingrid Höjer om barns röster, professionen och FORSA

Presentation

I det här samtalet möts Gunvor Andersson och Ingrid Höjer. Gunvor är filosofie doktor i psykologi och professor emerita i socialt arbete. Hon har varit verksam på Socialhögskolan i Lund i många år. Gunvor tilldelades FORSA-priset 2007. Så här löd motiveringen:

> Långt innan barnperspektivet blivit ett begrepp inom socialt arbete och barnavård synliggjorde Gunvor Andersson utsatta barns villkor i samhället. Hennes forskning har i hög grad givit betydelsefull kunskap till socialtjänstens praktik.
>
> Av Gunvor Anderssons forskning kan särskilt nämnas hennes unika longitudinella studie av barn placerade på barnhem. Med stort engagemang har hon kunnat ge en ovanligt god bild av både socialtjänstens insatser, barnen i den sociala barnavården och deras liv.
>
> Gunvor Andersson har också en förmåga att på ett pedagogiskt och skickligt sätt inbjuda praktiker inom socialtjänsten

till dialog. Hon har påvisat att erfarenhetskunskap och forskning kan förenas inom den sociala barnavården genom att beskriva aktuella teorier, relevanta för socialarbetare, både i skrifter och vid möten med praktiker.

Gunvors samtalspartner Ingrid Höjer är socionom med många års erfarenhet från arbete inom socialtjänsten: som socialsekreterare, fältassistent och familjehemssekreterare. Ingrid disputerade i socialt arbete 2001 och har varit verksam på Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, sedan 2012 som professor.

Gunvor och Ingrid är inte vilka professorer som helst – de är två kvinnor som har ägnat sina professionella liv åt utsatta barns livsvillkor och socionomers arbete för att hjälpa och stödja barn. De har under hela sina karriärer konsekvent riktat blicken mot de barn som haft minst möjlighet att själva göra sina röster hörda. De är också kollegor och har känt varandra i närmare trettio år. De har samarbetat som forskare och de är vänner. Första gången de möttes var i slutet av 1990-talet då Ingrid, som då var doktorand, deltog i den nationella forskarkursen ”Barnet i forskning”, en kurs som Gunvor ansvarade för. Det mötet blev början på ett långvarigt samarbete som kom att omfatta forskarnätverk, konferenser, forskarkurser, läroböcker och otaliga diskussioner om barn, familjer och socialt arbete.

Samtalet handlar om minnen, professionella värderingar och vad som egentligen är kärnan i socialt arbete. Men det handlar också om en profession som förändrats, ibland på sätt som väcker oro, och om vikten av att fortsätta försvara relationer, kunskap och professionellt omdöme i socialt arbete.

De små barnen

När Gunvor beskriver sina tidiga erfarenheter i yrkeskarriären går hon tillbaka till början av 1970-talet. Hon var utbildad psykolog och arbetade vid Psykologiska institutionen i Lund. År 1972 anställdes hon vid Malmö socialförvaltning med placering på Enebackens barnhem. Det var en annan tid. Socialtjänstlagen fanns ännu inte, berättar Gunvor: ”Då gällde fortfarande barnavårdslagen, nykterhetslagen och lagen om socialhjälp. 1980 års socialtjänstlag trädde i kraft 1982, den byggde ju på nya tankar och hade ledord som helhetssyn, normalisering, kontinuitet, flexibilitet.”

Socialt arbete var knappt etablerat som akademiskt ämne vid den här tidpunkten, och socialhögskolorna hade inte någon egen forskning att tala om. Samtidigt pågick stora förändringar. Gunvor berättar att hon under sin tid på Enebacken utöver sina ordinarie uppgifter också lade tid på att systematisera kunskap om arbetet som bedrevs på barnhemmet: ”Jag började göra systematiska studier långt innan jag hade en tanke på att det skulle bli en avhandling i psykologi.”

De studier som hon då inledde blev sedan grunden till avhandlingen *Små barn på barnhem*. Fokus låg på de yngsta barnen, de mellan noll och fyra år. Genom hela samtalet återkommer Gunvor till just dessa barn, de mindre barnen: ”Det är de mest sårbara barnen, de som är noll till fyra år. Därför att de är mest sårbara både vad det gäller föräldrarnas tillkortakommanden och bristerna i samhällsvården.” Det är tydligt att detta perspektiv har format Gunvors forskning. Forskningsprojekten har varit olika, men den röda tråden har varit densamma: de yngsta

barnen, familjer i utsatta situationer och samhällets ansvar. När hon blickar tillbaka konstaterar hon att hon skrivit mer än sjuttio vetenskapliga publikationer och ett stort antal rapporter. Hon konstaterar också – med ett visst mått av självironi – att titlarna är påfallande lika varandra: ”Jag skulle verkligen önska nu i efterhand att jag haft lite större variation i titlarna. Det ser ju ut som om det var samma projekt, men [de var] ganska olika.”

Gunvor har haft en konsekvent hållning under hela yrkeskarriären. Under mer än fyrtio år har hon återvänt till samma grundläggande frågor: Vad händer med utsatta barn? Hur fungerar samhällets stöd? Och hur påverkar de beslut som fattas barnens fortsatta liv? FORSA-pristagaren har haft en imponerande uthållighet och lämnat ett imponerande kunskapsbidrag efter sig.

Med utgångspunkt i praktiken

Något som blir tydligt när Gunvor och Ingrid samtalar är hur deras forskningsfrågor har vuxit fram ur praktikens utmaningar; de faktiska problem som socialarbetare möter i sitt dagliga arbete. Ett exempel är en studie som Gunvor genomförde av socialtjänstens arbete med små barn. Under tiden hon hade ett forskarassistentstipendium följde hon närmare tvåhundra pågående barnavårdsärenden i tio kommuner. Hon intervjuade socialsekreterare och följde ärenden över tid med ambitionen att förstå hur bedömningar gjordes. Fokus låg på de gränsdragningar som socialsekreterarna ständigt tvingades göra i relation till barnens situation. När leder oron för ett barn till fortsatt utredning och när gör den inte det? När räcker stöd-

insatser? När måste ett barn placeras utanför hemmet? När är tvång nödvändigt?

I samtalet mellan Ingrid och Gunvor är det uppenbart att de här frågorna är minst lika aktuella i det sociala arbetet i dag. På sätt och vis har de också fått en helt ny laddning. Inte bara på grund av de politiska förslag som lagts fram om ökade inslag av tvång inom socialtjänstens arbete med barn och unga, utan också på grund av den så kallade LVU-kampanjen och flera medialt uppmärksammade fall där barn placerats på oklara eller felaktiga grunder. Och den viktigaste frågan är kanske hur man som professionell ska kunna fatta beslut under ett så stort mått av osäkerhet. ”Det var uppenbart att gränssättningen är ett svårt uppdrag för handläggande socialsekreterare”, minns Gunvor från sin studie.

Att skriva läromedel med utgångspunkt i forskningen har varit en viktig del av både Gunvors och Ingrids arbete. Det handlar i grunden om att den kunskap som genereras i forskningsprojekten ska bidra till socionomstudenternas lärande, men också om att föra ut kunskapen till praktiken. Att artiklar skrivs på svenska spelar också stor roll för det arbetet. Här lyfter Gunvor och Ingrid fram vilken betydelse FORSA haft som huvudman för *Socialvetenskaplig tidskrift*. Att forskare genom åren har haft möjlighet att publicera sig på svenska har varit viktigt för att kunskapen ska komma professionen till del, menar de. Däremot anser de att det är ett stort problem att de rådande styrsystemen inom akademin premierar vare sig svenska artiklar eller dialog med fältet, utan snarare främjar engelska artiklar eftersom de är viktigare för meritering och resurstilldelning. Att detta är särskilt problematiskt på en professionsutbildning och för

professionen ser Ingrid och Gunvor som uppenbart, och situationen bekymrar dem båda.

Gunvor och Ingrid kommer båda från det sociala arbetets fält – de har själva gedigna erfarenheter av att arbeta på fältet, nära barn, ungdomar och deras familjer. De frågor som de tog med in i akademin från praktiken har sedan kommit att bli deras forskningsämnen. Det ligger inte så långt bort att tro att det också är erfarenheterna från fältet som har gjort att deras engagemang för kopplingen mellan praktik och akademi är så starkt.

De ger många exempel på hur de gjort för att ge något tillbaka till praktiken. Bland annat förmedlar de kunskap genom vetenskapliga artiklar på svenska och undervisningsmaterial för yrkesverksamma och studenter. Gunvor berättar att hon genom åren har hållit över 130 föreläsningar för socialarbetare som möter barn och unga i sitt arbete. Det säger något om det stora och genuina engagemanget för det som inom akademin kallas tredje uppgiften, eller om man så vill forskningskommunikation. Om en vilja att ta ansvar i kunskapsutbytet mellan forskning och praktik på det sociala arbetets fält.

Barnens röster

Det finns ett annat tema som återkommer genom samtalet, och det är vikten av att lyssna på barnen själva. Gunvor beskriver flera studier där hon lyckats intervjua barn direkt om deras vardagsliv, erfarenheter och upplevelser. Särskilt nämner hon sin studie där tioåringar i familjehem fick berätta om sina liv. Barnen berättade om morgnar, skoldagar, fritidsaktiviteter och relationer. Om sådant som

många vuxna kanske skulle betrakta som vardagligt, men som tillsammans gav en unik inblick i hur det faktiskt är att växa upp i familjehem. Ingrid blir märkbart engagerad när just denna studie kommer på tal, och pekar på hur unik kunskapen är. Hon berättar också att hon fortfarande använder materialet från Gunvors studie i undervisning och föreläsningar.

Diskussionen stannar inte vid enskilda forskningsprojekt. Både Ingrid och Gunvor återkommer till att barns röster fortfarande ofta saknas, såväl i forskningen som i det sociala arbetets praktik. Gunvor uttrycker frustration över situationen: ”Barn och föräldrar i sårbara och utsatta positioner saknar ofta egen röst i forskningsrapporter.” Hon menar att de forskningsetiska regelverken i vissa avseenden har blivit så restriktiva att de i praktiken begränsat möjligheten att låta barn komma till tals. Ingrid instämmer. Hon berättar om en norsk forskare som mött socialsekreterare som oroat sig för att det skulle vara belastande för ungdomar att tala om sina erfarenheter. När forskaren sedan frågade ungdomarna själva visade det sig att de mycket gärna ville berätta: ”Ingen av de barn och ungdomar hon frågade tyckte att det var det minsta jobbigt. De ville absolut prata.”

Här sammanfaller Gunvors och Ingrids erfarenheter. Professionella och forskare vill ofta skydda barnen, men skyddet riskerar att leda till att barnens perspektiv i stället osynliggörs. Och barnen kan, som i exemplet ovan, faktiskt också vilja dela med sig av sina erfarenheter. Det är lätt att instämma i att det inte är mer än rimligt att de också får göra det.

Socialt arbete som relationellt arbete

Även om samtalet i stor utsträckning handlar om forskning, återkommer Gunvor och Ingrid gång på gång till det sociala arbetet som praktik. Båda två beskriver socialt arbete som någonting djupt relationellt.

När Ingrid berättar om sina år som fältassistent beskriver hon hur viktigt det var att bygga förtroende och tillit. Gunvor hakar på resonemanget, och de är rörande överens i frågan. Ingrid säger: ”I alla studier som jag har läst om vad klienter uppskattar med socialt arbete så är det relationerna, att det blir en vettig relation och att man blir lyssnad på.” Det är ett uttalande som skulle kunna sammanfatta stora delar av samtalsparternas gemensamma syn på socialt arbete. Kunskap är viktig, metoder är viktiga, men utan relationer fungerar inte socialt arbete. Det är genom relationerna som människor vågar berätta, söka hjälp och ta emot stöd.

Det är också utifrån erkännandet av relationernas betydelse som samtalet övergår i ett mer kritiskt resonemang om dagens villkor för socialt arbete. Både Gunvor och Ingrid beskriver en utveckling där dokumentation, administration och styrning får ta allt större plats. Gunvor hänvisar till Kerstin Svensson, också hon professor i Lund, som i ett föredrag beskrev utvecklingen i termer av en förflyttning från professionalism till byråkratism. Uttrycket ”byråkratism” fångar en tendens de båda oroar sig för. Ingrid utvecklar resonemanget. Hon berättar om intervjuer med familjehemsföräldrar som beskrivit unga socialsekreterares höga grad av reglerefterlevnad: ”De använde inte sin professionella kunskap till att tänka och reflektera över vad det var de gjorde.” Ingrid betonar att detta inte

handlar om bristande engagemang, snarare tvärtom. Problemet är att systemet ofta belönar den som gör rätt administrativt snarare än den som använder sitt professionella omdöme: ”Man vill vara duktig, man vill bli accepterad och man vill göra rätt.”

Detta är ett ämne som både Gunvor och Ingrid har diskuterat tidigare. Socialt arbete har gradvis rört sig från att fokusera på att göra *gott* till att fokusera på att göra *rätt*. När dokumentationen blir viktigare än mötet riskerar kärnan i arbetet att försvagas. Ingrid menar att handlingsutrymmet är avgörande, vilket Gunvor instämmer i. ”Jag har alltid sett på socialt arbete nästan som en konstform”, säger Ingrid, och förklarar att hon inte syftar på konst i estetisk mening utan på den kreativitet som krävs när människor och livssituationer aldrig ser exakt likadana ut. Socialarbetaren måste kunna analysera, improvisera och skapa lösningar tillsammans med klienterna, och för att det ska vara möjligt måste man kunna använda sin professionella kunskap och sitt omdöme fritt. När friheten minskar riskerar också yrkets attraktivitet att minska, menar Ingrid.

De båda resonerar om att den ökade byråkratiseringen kan vara en orsak till att människor lämnar yrket, vilket varit – och är – ett stort problem i den sociala barnavården. Barn som intervjuats beskriver ibland hur de haft flera olika barnsekreterare på ett enda år. Sådana erfarenheter skapar varken tillit eller kontinuitet, och som Gunvor understryker är tilliten till professionen viktig. Detta är kärnan i problemet. Utan tillit – från medborgare, klienter, beslutsfattare, chefer och samhället i stort – blir det svårt för professionen att utöva sitt arbete.

FORSA som mötesplats och motkraft

En stor del av samtalet handlar också om FORSA och förbundets betydelse genom åren. För Gunvor är FORSA nära förknippat med mötet mellan forskning och praktik. Hon berättar om konferenser, föreläsningar och nätverk som skapat möjligheter för forskare och praktiker att mötas. Särskilt uppskattar hon de informella samtal som ofta kommit till stånd i olika FORSA-sammanhang. ”Det är många som säger detta: det var en intressant konferens, men samtalen i pauserna var ännu viktigare.”

Mot slutet av samtalet blir Gunvor tydlig i sin kritik mot den rådande politiken, och skickar med ett tydligt budskap till FORSA. Hon säger: ”Alla förändringar vi ser i lagar och riktlinjer för socialtjänsten som inte gagnar utsatta barn och familjer – där kan FORSA säkert hitta sätt att vara motkraft.” Forsa framstår därmed inte bara som en mötesplats utan också som en möjlig röst i samhällsdebatten. En aktör som kan försvara kunskap, profession och sociala värden när dessa riskerar att trängas undan.

Något som framträder tydligt i samtalet mellan Gunvor och Ingrid är bådas engagemang för och omsorg om framtidens sociala arbete. Trots att de blickar tillbaka på mer än fyrtio år inom forskning och socialt arbete handlar samtalet inte främst om det som varit. Det finns ett genuint intresse och engagemang för framtidens socialarbetare och de människor som är i behov av samhällets stöd. Flera gånger återkommer Gunvor och Ingrid till betydelsen av hopp. Det handlar om barnen, relationerna och professionens handlingsutrymme. Att socialt arbete måste få handla om att skapa möjligheter för människor att leva bättre liv. Och här spelar forskningen roll.

Om det finns något vi ska ta med oss från samtalet är det kanske detta: socialt arbete måste få fortsätta att vara ett kunskapsbaserat och relationellt arbete. Professionella måste få använda sitt omdöme. Barns och föräldrars röster måste höras. Och forskningen måste fortsätta att vara en levande del av praktiken. I slutet av samtalet säger Gunvor något som är väl värt att förmedla till dagens och framtidens kollegor: ”Man skulle vilja ingjuta kraft att stärka professionen och ge varandra hopp om att det är möjligt.”

Trots alla förändringar, trots alla bekymmer och trots den oro som finns för utvecklingen, förmedlar Gunvor och Ingrid en stark tro på det sociala arbetets möjligheter; en tro på kunskap, på värdet av relationer, och på värdet av att mötas bortanför skrivbordet för att verkligen kunna höra det människor berättar om.

Bakom denna tro ligger mer än åttio års erfarenhet som två av Sveriges mest framträdande professorer i socialt arbete med fokus på barn har samlat på sig. Erfarenheten i sig är imponerande, men den är också viktig i relation till den gamla devisen om att känna sin historia för att förstå sin framtid. I detta sammanhang pekar Gunvor också på FORSA:s betydelse som en struktur eller plattform för vår professions kollektiva minne. Hon menar att FORSA, genom samtal, skrifter och möten, kan bidra till att vi minns och kan lära av det som varit. Eller som hon säger när hon försöker komma ihåg en specifik detalj: ”Hur var det egentligen? Men i alla fall, de har ett långsiktigt minne i FORSA. Det tycker jag är fint.”

Vi kan bara instämma, och vår förhoppning med den här jubileumsskriften är också att bidra till en kollektiv minnesbank som kan vara till stöd för nuvarande och kommande socialarbetare.